

METODER FÖR FÖRÄLDRASKAP

Jesper Juul

VARFÖR OCH VARFÖR INTE?

Föräldraskapet har alltid varit en svår konst och stundtals bringat föräldrar känslomässigt ur fattningen. För sextio år sedan, när jag föddes, hade föräldrar en viktig yttre uppbackning i sitt föräldraskap – dvs. en sammanhängande samhällsmoral som alla var överens om. Det fanns gemensamma och allmänt accepterade metoder som alla var misslyckade när det gällde den mentala hälsan men väldigt lyckade när det gällde att göra de flesta barn tysta och lydiga och därmed väl anpassade till det industrialiserade samhällets krav på lydiga och undergivna arbetare.

Under de två senaste decennierna har villkoren för föräldraskap förändrats mer radikalt än någonsin tidigare:

- Vetenskapen – speciellt neurovetenskap har försett oss med oändligt mycket ny information om barn, deras förmåga, utveckling, psykologiska och existentiella välmående. Betydelsen av kvaliteten på föräldra-barnrelationen har upptäckts och subjekt-subjekt-relationen har särskilt betonats. Systemteori har uppmärksamats som den mest mångsidiga teorin när det gäller att analysera och bidra till läkande av såväl familje-konflikter som individuell smärta.
- Den uppsättning av gemensamma värderingar som delades av alla existerar inte längre, vilket betyder att föräldrar förlorat en stor del av den uppbackning de tidigare hade från yttervärlden. Pedagogiken har försökt att kompensera denna förlust men eftersom professionell pedagogik och privat fostran av barn i grunden är olika, har dessa försök inte varit framgångsrika. Dagens föräldrar ställs inför den ofantligt stora uppgiften att vara "föräldrar inifrån" och att bilda ett team. Som en följd av detta känner många föräldrar en osäkerhet. Deras rop på, och det rika utbudet av, metoder är fullt begripliga. Här konfronteras vi med den första viktiga frågan: Är dessa metoder ämnade att bota osäkerheten hos föräldrarna eller är avsikten med dem att ge barnen en hälsosam barndom?
- Skandinaviska barn har börjat tillbringa ungefär 26 000 timmar av sin barndom på obligatoriska pedagogiska institutioner. Dessa institutioner är professionella och måste därför utveckla såväl teorier som en mängd metoder som syftar till olika typer av inläring. Metoderna inom dessa institutioner, både de som handlar om den personliga och sociala utvecklingen hos varje barn och de som rör hantering av gruppen, är fortfarande främst inriktade på regler och förordningar och avsikten är oftast lydnad och undvikande av konflikt. Långtidseffekterna av detta väntar fortfarande på att bli undersökta.

De flesta föräldra-metoder som är i svang på marknaden idag baseras på Beteendepsykologi. Att reglera beteenden, positiv förstärkning etc. är huvudingredienser. Pavlovs experiment som handlade om att förstärka ett önskat beteende hos hundar genom att belöna dem med kakor och straffa dem med elektriska stötar är fortfarande grunden, även om de har moderniserats, gjorts mer humana och givits en mjukare terminologi. Det är s.a.s. nytt vin i gamla läglar - dvs. näringsriktigheten har inte ökat

Mina invändningar mot dess metoder kan sammanfattas så här:

1. När man inför en metod mellan ett barn och en förälder etablerar man en subjekt-objektrelation mellan dem, med barnet som objekt. Vetenskapsmän som Daniel N Stern säger, i likhet med en mängd andra ledande neurobiologer att den typen av relation knappast är optimal för välbefinnandet hos barnet, föräldern eller deras gemensamma relation. Mer än 50 års erfarenhet av klinisk familjeterapi, säger samma sak!
2. Avsikten med metoderna är att, hos barnet, åstadkomma ett uppförande som kan definieras som "gott" av föräldrarna. Oönskat beteende kan lättvändigt undanröjas vilket står i motsats till 99 % av de upptäckter man gjort när man studerat och arbetat med "problem-familjer". De upptäckterna säger oss att merparten av störande eller avvikande beteenden bara är symptom på ett dysfunktionellt system. Avsikten hos de vuxna påminner mycket om den som rådde för 60 år sedan; lydnad och undvikande av konflikt. Skillnaden handlar mer om att där man förr använde fysiska och psykiska kränkningar använder man idag kraftfull manipulation. Den processen innebär att man kränker barnets emotionella och existentiella integritet.
3. Vi vet av erfarenhet att ju mer vi kränker en människas integritet desto mer anpassar sig den människan till kraven och förväntningarna vilket innebär att dessa metoder blir "framgångsrika", precis på samma sätt som våldet var framgångsrikt för den föregående generationen.

Många av dessa metoder sägs vara evidensbaserade. När man undersöker de studier som utgör grunden för evidensen upptäcker man ofta att de är av ringa vetenskapligt värde. Det betyder att studierna är gjorda och sammanställda av de redan "troende" och att den s.k. framgången är mätt i kortsiktiga termer; försvann det oönskade beteendet? Jag väntar ännu på att få se en oberoende studie av som undersöker långtidseffekterna rörande upplevd livskvalitet, kvalitet på de relationer man ingår i (både på ett socialt och personligt plan) och kvaliteten på föräldraskapet när barnet har nått 45 års ålder.

Kraven på evidensbaserade metoder i främst av politisk natur. Hela fältet av föräldraskap och pedagogik är för närvarande så kaotiskt att såväl politiker som professionella frestas att hitta försäkringar och bevis i "vetenskapen". Evidensbaserat har kommit att betyda "rätt" eller "bra" – oemotsagt! En alternativ approach, baserad på erfarenhet och tvärvetenskapliga upptäckter, får problem eftersom den vägrar att producera förenklade metoder och därmed inte lätt kan "bevisa" sin giltighet/framgång.

Jag har förståelse för att föräldrar som känner sig förvirrade och osäkra letar efter enkla (i ordets alla bemärkelser) metoder. Jag har också förståelse för att politiker och administratörer tycker att det är lätt att upphandla sådana koncept. Vad jag inte kan förstå är att professionella som vet, eller borde veta bättre, applåderar och marknadsför koncept som bara tar bort symptom och inte stärker och utvecklar de kärleksbaserade relationerna i familjen?

Jesper Juul 2009

(översättning K. Svart Eriksson)